

TOM STOPPARD'IN “HİNT MÜREKKEBİ” OYUNUNA POSTMODERN BİR YAKLAŞIM

Araş.Gör. Elif ÖZHANCI*

ÖZET

Sanat, insanlığın başlangıcından beri duyguların dışavurumu, hayal gücünün ifade biçimi ve insani bir yaratı olarak kendini var etme çabası içindedir. Çağlar boyunca yönelimini değiştiren ve çeşitlendiren sanat, her dönemin insanına uygun biçim almış ve her seferinde yeni tanımlar edinmiştir. Postmodern anlayışı yaşadığımız bu çağda kavramların birbiri içine girmiş girift yapısı, sınırların kaldırılması ve belirsizlik olgusu sanata yeni bir boyut kazandırmıştır. Eski ve yeni, kimi zaman kesin hatlarla ayrılırken kimi zaman da iç içedirler. Bütün bu oluşumlar içinde tiyatro sanatı da, bu süreci kendi içinde diğer disiplinlerle olan bağı sürdürerek yaşamaktadır. Birçok sanatsal kavramın iç içe geçmiş olduğu postmodern yönelimi, Tom Stoppard'ın “Hint Mürekkebi” oyunu bağlamında irdelemek çağın tiyatro anlayışını algılamak bakımından faydalı olacaktır. Yazar bu oyununda postmodern öğeleri sıklıkla kullanmıştır, bu da oyunu incelerken bize ana arterler üzerinden yol alma bakımından kolaylık sağlamaktadır.

ABSTRACT

Since the beginning of humanity, art has been struggling to generate itself as a humanly created form to express feelings and describe imagination. Changing and altering its directions towards ages, the art, has formed itself accordingly to the people of every era and each time gained new definitions. In this very era that we experience Postmodernity, the concrete structure of the interfused notions, disappearing borders, and the phenomenon of the uncertain cater the art for gaining another dimension. The old and the new sometimes entangle within each other whereas sometimes are separated by clear lines. Among this occurrences the art of theatre is also keeping up with the process as it maintains its connections to other disciplines. It will be beneficial to scrutinize Postmodern orientation, that includes a lot of entangled artistic notions, in terms of Tom Stoppard's stage play “Indian Ink”. The playwright frequently uses the postmodern elements in this particular play of his, which makes it easy for us to survey the play, following the main arteries of it.

Anahtar kelimeler: Postmodernizm, Hint Mürekkebi, Tom Stoppard, Absürd Tiyatro

Keywords: Postmodernizm, Indian Ink, Tom Stoppard, Absurd Theatre

Sanat, yüzyıllardır evrim geçirerek bugünkü halini almış ve hala devinimini sürdürmektedir. Postmodern anlayışı yaşadığımız bu çağda kavramların birbiri içine girmiş girift yapısı sınırların kaldırılması, belirsizlik olgusu, sanata yeni bir boyut kazandırmıştır. Eski ve yeni, kimi zaman kesin hatlarla ayrılırken kimi zaman da iç içedirler. Bütün bu oluşumlar içinde tiyatro sanatı da, bu süreci kendi içinde diğer disiplinlerle olan bağı sürdürerek yaşamaktadır. Postmodernizm sözcüğü geçtiğimiz yüz yılın ikinci yarısından itibaren, yeni düşüncelerin, yeni davranış biçimlerinin, yeni fikirlerin, yeni siyasal ekonomik, kültürel ve sanatsal gelişimlerin çözümlenmesinde ve nitelenmesinde tanımlayıcı öge olarak sürekli kullanılmıştır.

* Dokuz Eylül Üniversitesi

Postmodernizm terimi, ilk olarak İspanyol yazar Federico de Onis'in 1934'te basılan *Antologia de la Poesia Espanole e Hispanoamericana* adlı modernizme karşı bir reaksiyonu anlatan yapıtında, daha sonra Dudley Fitts'in 1942'de basılan *Anthology of Contemporary Latin American Poetry* adlı kitabında kullanılmıştır. Terim daha sonra Arnold Toynbee'nin 1938'de yazılan fakat 1947'de basılan *A Study of History* adlı kitabında görülmüştür. Postmodernizmin ilk kullanımının 1930'lara dayanmasına rağmen, 60'larda itibaren Leslier Fiedler ve Inhab Hassan gibi edebiyat eleştirmenlerinin postmodern edebiyat hakkında görüşlerini belirtmelerinden sonra terim yaygınlık kazanmaya başlamıştır.¹

Postmodernizm günümüzde sanatın her dalında görülen değişimlere yakıştırılan, kültüre, yaşam biçimine temellendirilen ve bu yüzden çeşitli nitelikleri bir arada barındıran bir tanım-ad olmuştur. Modern, çağdaş, postmodern kavramları ile hangi tanım sınırlarını belirlediğimiz konusunu da gündeme getirmiş, çağdaş, çağına özgü olana koşullu olan, özellikle de çağının toplum sorunlarını ele alan sanatı akla getirmektedir. Sanatta belli bir kategoriye tanımlamadığı gibi, kendini belli bir zaman dilimi ile sınırlamaktadır. Çağdaş sanat dediğimiz zaman hem yaşadığımız zaman dilimi içinde üretilmiş yapıtları, hem de çağımızın en ileri, en özgürlükçü, en aydınlık görüşlerini yansıtan, yaşadığı çağın insanına, toplumuna karşı taşıdığı sorumluluğun farkında olan, kısacası çağına layık sayılmaya hak kazanmış sanatı anlıyoruz.²

Postmodernizm toplum ve sanat arasında yeni bir yakınlaşma, yeni bir uzlaşma arayışının ürünü olarak da yorumlanmıştır. Bu yoruma göre Postmodernizm, modernin bütün mantıklı çözümlere karşı olan deneyci, öncü karakterini ve bunun altında yatan güvensizlik duygusunu aşarak yaşamla sanat, sahne ile seyirci arasına girmiş olan uçurumu kapatmak isteğini yansıtır. Halktan kopuk, seçkinci bir sanat anlayışının yerine daha sıcak, daha uzlaşmacı bir sanat anlayışını temsil eder. Bu yüzden de bazı çevrelerde popülerliğe eğilim göstermekle suçlanmıştır. Habermas, postmodernistlerin savduklarının aksine, modernlik tamamlanmamış bir projedir ve postmodernizm içinde yer alan unsurlar Ona göre zaten modernizmin içinde vardır.³

Modernin hep yadsıdığı etik değerlere karşı yeni ortak değerler üretme eğilimi ise tutuculuk olarak nitelendirilmiştir. Konu tiyatro olunca karşımıza yeni bir soru çıkmıştır: Absürd tiyatro modern kapsamında mı, postmodern kapsamında mı ele alınmalıdır? Bu arada Postabsürd kavramı da takdim edilir. Absürd tiyatro denildiği zaman ilkeleri, amacı, yöntemi belirlenmiş bir akımdan söz edilmediğini biliyoruz. Benzer koşullarda benzer duyarlıkları yansıtan oyunlara eleştirmenler tarafından yakıştırılmış bir addır absürd. Bu yüzden dünya görüşleri, sanat anlayışları, biçim ve üslupları farklı yazarlar absürd kümesi içinde yan yana getirilmiştir. Samuel Beckett yanında Eugene Ionesco'ya, Jean Genet yanında, Jean Tardieu'ya, Harold Pinter yanında Edward Albee'ye bu genelleme içinde yer verilir. Bu küme içindeki oyunlar bazı özellikleri ile postmodern sanata iyi birer örnek oluşturur. Postmodern,

¹ Güzin Yamaner, *Postmodernizm ve Sanat*, Algıyayın, Ankara, 2007, s:11,27

² <http://www.bgst.org/tb/yazilar/131107fg.asp>, 23/04/2010

³ Sezgin Kızılcıkelik, "Postmodernizm: 'Modernlik Projesine' Bir Başkaldırı", *Türkiye Günlüğü*, 1994, Sayı: 30, s.88.

bu küme içine kolayca yerleştiremeyeceğimiz 70’li, 80’li yılların oyun yazarlarının bir bölümünü de kapsar. Postmodern tiyatro, modern kapsayıp aştığı gibi, absürdü de kapsar ve aşar.⁴ Tiyatro yeni medialarda insanı kendine döndürecek kaynaklar aramaya başlamıştır. Bu kaynakları doğada, ilkel olanda bulmuş, oyunu seyirciyle birlikte yaşanan bir olaya, bir törene dönüştürerek yeni bir canlılık yaratmayı amaçlamıştır. Bu da “Dionysos kente giriyor” ilkesini benimseyen postmodern anlayışa uygun bir gelişmedir. Yaşama, onu saçmalığına, insanın umarsız durumuna tepeden bakan, yaşamı kuralları olmayan bir oyun olarak gören alaycı bakışın yerini de bu koşullar altında yaşamaya çalışan insanın yazgısı üzerinde düşünme eğilimi almıştır. Postmodernizm parçalanmayı savunur. Postmodern insan, ister toplumsal, ister bilgisel ve hatta estetik tarzda olsun her türlü bütünleşmeyi, sentezi hor görür, onları dışlar.⁵ Kurallarını bilmediği bir oyuna katılmak zorunda kalan ve hep ebe bırakılan insanın durumu güldürücü olduğu kadar düşündürücüdür. Postmodern eleştirinin dediği gibi ironi radikalleşmiştir. Bir başkasının, ya da genelde insanoğlunun gafletine ibretle bakarken, kendi bilinçsizliğimizin farkına vararak korkulu bir şaşkınlığa düşmüşüzdür.⁶

Bu buruk, bu korkulu şaşkınlığı en iyi ifade eden kara komedya çağımızın tiyatrosunun en gözde türü olmuştur. Çağdaş şaşkınlığı anlatmanın bir yöntemi de suskunluğu seçmek oldu. Başlangıcından beri diyaloga fazla yaslanan geveze tiyatro sanatı yaşamın saçma karmaşıklığı karşısında dilsizleşti. Konuşmanın gerçek bir iletişim sağlayamadığını, dahası, düşünceyi kişileştirerek gerçek anlamından kopardığını görerek susmayı seçti. Bunun en belirgin hali yazılı metnin yadsınması olarak kendini göstermiştir.⁷ Başka anlatım araçlarına, başka dillerin göstergelerine yaslandı. Görüntüyü, sesi, sözün önüne geçirmiştir. Fakat bir adım ötede sessizliğin de bir anlatım olduğuna tanık olduk. İletişimin sağlanamadığı ilişkileri yansıtırken ne olaylarda, ne konuşma örgüsünde tiyatro sanatına yüzyıllardır egemen olan düzenlemeler işe yaramamıştır. Olaylar birbirini neden-sonuç bağı gözetilerek izlemiyor, konuşmalar mantıklı bir soru-yanıt düzenine oturtulamıyordu. İnandırıcılık gibi, olasılık gibi klasik kurallar hiçe sayıldı. Oyun yapısı parçalandı, birbirini gelişigüzel izliyormuş izlenimi veren birimlere ayrıldı. Parçalara bölerek anlatma yaygınlaşırken, parçacıklar gittikçe küçülürken parçalanmanın da ötesine geçilmeye başlandı. Parçacıklar küçüldükçe, eşzamanlı olarak yer aldıkça ortaya yeni bir bütünlük çıktı. Giderek bu bütünlüğü sağlamada fantezi ögesi öne çıkarıldı. Olgular masalla birleştirilince düşünce zaman sınırlamasının da ötesine geçmiştir. Uzay çağının sanatında geçmişle gelecek yan yana, iç içe yer aldı. Fantezinin güçlü denetiminde birbiri ile kaynaştırıldı. Sonuç olarak denilebilir ki, genelde yaşamda, özelde tiyatrodada önce, deneyci, yaşamın açmazlarını daha anlaşılır biçimler içinde ifade eden bir sanat anlayışı almaktadır. Parlaklık ve yenilik gözetken, tadına varılabilmesi belli bir birikimi gerektiren seçkin sanat anlayışı geride kalmıştır.⁸

⁴ <http://www.metazozluk.com/index.php?r=arama/ara&q=%24sanatsal+terim&p=10> 20/04/2010

⁵ Richard Rorty, “Habermas, Lyotard ve Postmodernite”, çev: Mehmet Küçük, Ankara. Vadi Yayınları, 1994, 169s.

⁶ Yavuz, Bayram “Postmodernizm Üzerine”, Baykara, Sonbahar (Sayı: 5), Çorum 2007, s.37-39.

⁷ Aysin Candan, Yirminci Yüzyılda Öncü Tiyatro, Ar Sanat, 2003, İstanbul, 217s.

⁸ www.bgst.org/tb/yazilar/131107fg.asp, 23/04/2010

Postmodern sanatçı, modernizmin öldürdüğüne inandığı insanî değerleri sorgulayarak işe başlar. Bunları sorgularken önerilerde de bulunur. Modernizmin temel dayanaklarından olan pozitivizmi, rasyonalizmi ve determinizmi reddeder. Postmodernizmin temelini çoğulculuk, tarihîlik, tabiata ve çevreye uyum teşkil eder.⁹ Postmodernizm ile sanat atmosferine giren tüm sanat dallarında kullanılan ortak kavramlar, terimler vardır. Postmodernizmde önemi olan bu kavramlar: *çift kodlama, parodi, pastiş, ironi, metafor, yapı bozumculuk, insansızlaştırma* gibi kavramlardır.

Çift Kodlama: Modern tekniklerle geleneksel unsurları birleştirme. Eski olanı yeninin içinde irdeleyerek iki ayrı yöntemle çözümlemeye gitmeyi gerektirir.

Parodi: Yunanca kökenli parodia, karşıt ezgi anlamına gelen bir sözcüktür. Ciddi olan bir yapıtın bir bölümünü ve ya bütününe koşutlukları bozmadan alaya alan, biçimini bozmadan ona bambaşka bir içerik vererek, öz-biçim arasındaki karşıtlıktan gülünç ve eleştirel etkiyi oluşturan oyun türüdür.¹⁰

Pastiş: Genel anlam olarak ölü biçimlere öykünmedir ve nostaljik filmlerde sık kullanılır. Pastiş başka sanatçıların yapıtlarının tamamından ya da bir kısmından sözcük grupları, örüntüler, imgeler, epizodlar olarak gerçekleştirilir.

İroni: Etkiyi çoğaltmak için bir şeyin tam tersini söyleyerek alay etme tekniğidir. Tiyatroda ironi seyirciye kendisinin bildiği ama oyuncunun bilmediği bir gerçeği sunarak onu güçlü kılar.

Metafor: Modernist sanatçının dünyayı, yaşamı, insanı eğretilmelerle açıklayıp alımlayıcıya sunmasıdır. Eğretilme görüngünün önce kendisine en yakın olanla değil, bir üst türüyle ilişki kurmasıdır.

Yapı Bozumculuk: Bir yapıtın kapsadığı tüm kuralları ve simgeler dizgesini bütünüyle çözerek o yapıtın tarihsel, ideolojik, alegorik anlamlar bağlamını ortaya koymak, gerçekliğin betimleniş biçiminin izdüşümü olan anlamları açığa çıkarma yöntemidir. Bu yöntemde metin parçalara ayrılmakta ve daha sonra çağdaş yaşamın anlamına göre tekrar bir araya getirilmektedir.

İnsansızlaştırma: 20.yüzyılda insanın varlığını kasıp kavuran yabancılaşma olgusu, yüzyılın sonunda yabancılaşma olgusunun kendisinin bile kendisine yabancılaşacağı kadar ileri boyuta varmıştır. Buna rağmen modern yabancılaşma olgusunda hala insan vardır. Ama internet veya tüm sanal âlemde, artık insana bile gerek kalmamıştır. Bütün sanal kahramanları, sanal iletişim yolları, uzayın dünyasal imgelerle canlandırılması vb. unsurlar ofiste, hastanede çarşıda gördüğümüz

⁹ Mustafa Ayyıldız, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, Akçağ Yayınları, 2005, Ankara, 654s.

¹⁰ Özdemir Nutku, *Gösterim Terimleri Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul,1998, s:138.

insanlardan çok öte tasarımlardır. Havva ve Ademlerin yerine, sanal figürler insan ihtiyacı duymamaktadır.¹¹

Bütün bu kavram ve terimlerin gereklilikleri gözetilerek günümüz postmodern yazarlarından biri olan Tom Stoppard'ın "Hint Mürekkebi" adlı oyunu büyüteç altına alınacaktır. Modern sonrası döneme ait Stoppard oyunları genel itibariyle bu kodlamalara dayanılarak çözümlenebilir.

Aslen İngiliz olan Tom Stoppard "Tom Straussler" Çekoslovakya'nın Zlin kentinde 3 Temmuz 1937 tarihinde doğdu. Babası, Eugene Straussler, Bata Ayakkabı İmalat Şirketi için bir aile doktoru olarak çalışmaktaydı. II. Dünya savaşı sırasında, Straussler ve ailesi 1939 yılında Naziler'in işgalinden Singapur'a kaçtı. Daha sonra, 1941 yılında Singapur Japon işgaline uğrayınca, genç Tom, annesi ve kardeşi ile Hindistan'ın Darjeeling kentine yerleşti, babası Eugene Straussler ise geride kaldı ve işgal sırasında öldürüldü. 1946 yılında Tom'un annesi İngiliz Ordusu'ndan Binbaşı Kenneth Stoppard ile evlendikten sonra, ailesi ile İngiltere'ye, gitti. Böylelikle, Tom Stoppard bundan sonraki yaşamında çok sıkı şekilde sarılacağı ve çok iyi bir şekilde kullanacağı İngilizce ile tanışma fırsatını bulur. Artık ne Hindistan ne de Çek vatandaşıdır, o artık bir İngiliz vatandaşı olmuştur. Tom Stoppard kendi çocukluğunu şöyle açıklar: Annem yeniden evlendi ve benim ismim ben sekiz yaşındayken üvey babamdan ötürü değişti. Ben bunu öncelikle fazla önemsemiyordum. Fakat yazmış olduğum oyunlarda ve konuları içerisinde geçen karakterlerin ve kişilerin isimlerini yanlış kullanmaya başladığımda bunun önemini fark etmiştim. Derbyshire'a yerleşip, Nottinghamshire'daki Dolphin Okulu'na gittikten sonra Yorkshire'daki Pocklington Okulu'na devam eder. Okulun hazırlık yıllarında birkaç öğretmenin şiddet içeren davranışlarından dolayı genellikle depresif haller Stoppard'da görülmüştür.¹²

Stoppard on yedi yaşındayken, Bristol'de Western Daily Press'te, gazete muhabirliğine başlar. Aslında Stoppard gazetecilik mesleğini çok sever; bu sevgisini, 1978'de yayınlamış olduğu Night and Day oyununda İngiliz bir gazetecinin Afrika'da görevdeyken mermilerle karşılaşmasını anlatarak dile getirir. Stoppard gazetecilik kadar tiyatroyu da çok sever. Hazırlık okulundayken Laurance Olivier'in Hamlet filmini görmüş ve bundan etkilenmiştir. Ama esas olarak yirmi dört yaşındayken Peter O'Toole'un Hamlet olarak göstermiş olduğu performans Stoppard'ı çok etkilemiştir. Stoppard bir süre gazeteci olarak tiyatro eleştirmenliği yapar ve 1960 yıllarında ise tiyatro için yazmaya karar vermiştir. Radyo ve televizyon oyunları yazarak oyun yazarlığı yaşamına başlamıştır.¹³ Çünkü bu dönemde, daha doğrusu o İngiliz tiyatrosu için meşhur 1956 yılından sonra sadece Stoppard değil, diğer İngiliz yazarlar da oyun yazmaya karar verir ve bu dönemde Britanya adeta bir tiyatro merkezi halini almıştır. Samuel Beckett'in "Waiting For Godot" oyunu sergilenmesi, İngiliz tiyatrosunda çok önemli bir yere sahip olan Royal Shakespeare Company'nin kurulmak üzere olması

¹¹ Güzin Yamaner, Postmodernizm ve Sanat, Algyayın, Ankara, 2007, ss:30,40.

¹² Tom Stoppard, "Something to Declare", Sunday Times, 25 February 1968, ss:35,47.

¹³ Aziz Çalışlar, *Tiyatro Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995, s.600.

ve 1956'da John Osborne'nun Look Back in Anger oyununun sergilenmesi tiyatronun çok önemli bir yere ulaştığı kanısını ortaya çıkarabilir. Stoppard, Yirmi üç yaşında "A Walk On The Water" (1963) adlı ilk oyununu daha sonra "Enter A Free Man" ve "Gamblers" oyunlarını sergiler. 1964 yılında Stoppard, Berlin'deyken Rosencrantz ve Guildenstern Kral Lear'la Karşılaşır (Rosencrantz and Guildenstern Meet King Lear) adlı bir perdelik bir oyun yazar.¹⁴

Stoppard yine 1964'te İngiltere'ye döner ve bir yıl sonra Jose Ingle ile evlenir. Stoppard'ın evliliği ilk zamanlarda yolunda gider ve Stoppard'ın kafasındaki orta sınıf bir aile görünümü yerine oturmaya başlar. Fakat, Tom Stoppard'ın yazdıkları oyunlar ile gösterimlerin artması, hızlanmaya başlayan yaşantısı, eşinin yetişemediği bir hale gelmiş ve eşinde ruhsal bozukluklar görülmeye başlanmıştır. Bu yüzden, Tom Stoppard belli bir süre bütün işleri ve çocuklarının bakımını kendi üstlenmek zorunda kalır, 1969'un Aralık ayında eşinden boşanır, Miriam isimli bir kadınla evlenir ve 1990 yılına kadar bu evliliği sürdürür. Stoppard normalde eşine ve çocuklarına düşkünlüğü ile tanınır.¹⁵ Stoppard ilk evlendiği dönemlerde, The Dissulation of Dominic Boot, M is for Moon Among Other Things, A Separate Peace ve Teeth gibi kısa ama ses getiren oyunlar kaleme alır. Yirmi yedi yaşındayken Stoppard'ın İngiltere'de birden ünlenmesinin sebebi *Rosencrantz ve Guildenstern Dead*(1966) oyunudur. Bu durum Stoppard'ı 1967 yılında Londra'da açılan modern oyun yazarları gecesinde ön plana çıkardı. Bu oyunda, Shakespeare'in *Hamlet* oyunundaki iki küçük karakter olan Rosencrantz ve Guildenstern'in, Stoppard tarafından kaleme alınmış yazgılarını görürüz. Sonraki on yıl içinde Stoppard başarılı çalışmalar yapmıştır, birçoğu da popüler bir dizi "*Jumpers* (1972) ve *Travesties* (1974)" oyun yazdı. 1977 yılında Uluslararası Af Örgütü'nün bir üyesi ile Rusya'yı ziyaret ettikten sonra Stoppard, eserlerinde insan hakları konularını işledi, bu oyunlarından biri olan *Every Good Boy Deserves Favour* (1977) aslında André Previn isteği üzerine yazılmıştır ve daha sonra bir televizyon oyunu olan *Profesyonel Faul* (1977) ile, 1977 Uluslararası Af Örgütü'nün Prisoner of Conscience Year olarak yayınladığı deklarasyona Stoppard'ın katkısı olmuştur. Stoppard'ın *Dogg'un Hamlet*, *Cahoot's Macbeth* (1979) ve *Squaring Circle* (1984) gibi oyunları, Doğu Avrupa'nın eski baskıcı rejimlerine doğrudan saldırı içermektedir. Sahne için yaptığı çalışmalarının yanı sıra, Stoppard İnsan Faktörü (1979), *Empire of the Sun* (1987), ve *Billy Bathgate* (1991) gibi bir dizi senaryolar yazmıştır. Sanatçının diğer eserlerinden birkaçı da *The Real Inspector Hound*, *The Real Thing*, *After Margritte*, *Arcadia*, *Merdivenden İnen Sanatçıdır*. Stoppard'ın en son eseri, *The Invention of Love* (1997), ünlü bir bilgin ve şair arasındaki ilişkiyi anlatır. Oyun Royal National Theatre'da 1997 yılında eleştirilere açılmıştır.¹⁶ Stoppard Çek ve Polonyalı saçma tiyatrosu yazarlarının etkisiyle oyunlar yazmaya yönelmiştir. Yazar oyunlarını siyasal bilinmezci ve liberal kuşkucu bir tavırla kaleme almış ve hafif komedyalar da yazmıştır.¹⁷

¹⁴ Ahmet Gökhan Biçer, Tom Stoppard'ın Travestiler Oyununda Sanatın Ereği Ve Gereği, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sanat Dergisi, Sayı:17, 2010,Erzurum s 8-12.

¹⁵ Joost Kurman, "An Interview with Tom Stoppard." Dutch Quarterly Review of Anglo-American Letters. 10 (1980/1) : 41-57

¹⁶ <http://www.imagi-nation.com/moonstruck/clsc46.html>, 08/12/2014

¹⁷ Aziz Çalışlar, Tiyatro Adamları Sözlüğü, Mitoş Boyut, İstanbul, 1993,s:249.

Stoppard'ın her bir oyununun kendine has konuları vardır; Akrobatlar'da ahlaki felsefe, Travestiler'de sanat, Gerçek Şey'de aşk, Hapgood'da bilim ve Rosencrantz ve Guildenstern Öldüler'de ise kaderin doğası ve özgürlük isteği. Bu yönüyle Stoppard yalnızca belli bir konuda yoğunlaşmış o konu üzerine farklı oyunlar yazan bir yazar olarak değil de farklı konularda oyunlar yazabilen bir yazar olarak bilinir ve bu da onu belli bir sınıfa dahil etme konusunda zorlanmamıza sebep olur.

The Coast of Utopia, The Real Thing, Travesties, Rosencrantz and Guildenstern Are Dead gibi oyunlar ile En İyi Oyun dalında **Tony** ödülünü, Shakespeare in Love filmiyle **En İyi Özgün Senaryo Oscarı**'nı kazanmıştır. Venedik Film Festivali'nde verilen büyük ödül olan **Altın Aslan**'ı 1990 yılında Rosencrantz & Guildenstern Are Dead filmiyle kazanmıştır. Halen Londra Kütüphanesi başkanlığını yürütmektedir.¹⁸

Çağdaş İngiliz oyun yazarlarından Tom Stoppard, oyunlarında konu edindiği olayları detaylı tartışarak seyircinin olaylara farklı açılardan bakmasını sağlar. Farklı bakış açıları sunan Tom Stoppard sonuca asla kendi karar vermez, seyirciye bırakır. Tom Stoppard'ın bir radyo oyunu olan Yerel Eyalet ve onun yeniden yazım şekli sahne oyunu olan Hint Mürekkebi oyunlarında, yazar birçok konuyu, kavramı ve tekniği bir arada kullanmıştır. Modern sonrası oyunların çoğunda gördüğümüz sıçramalı zaman yapısı, flashback tekniği, eş zamanlı bir ilerleyiş Hint Mürekkebi oyununda da belirgin olarak görülmektedir. Yazar zamanı görünür kılmaya çalışırken tek bir yöne doğru ilerleyen zamanı iki yöne doğru hareket ettirerek eş zamanlı yapıyı kanıksatmıştır alımlayıcıya. Bu bağlamda incelediğimiz oyunda tarihsel akışa da tanıklık ederiz. Seyirci izlediği bu oyunda, sahne üzerindeki oyuncudan daha fazla bilgiye sahiptir ve bu tür oyunlardaki zaman aralığı ne kadar geniş olursa olsun alımlayıcı yüz yılları iki saat içinde sezinlemiş olarak bulacaktır kendini. Seyirci sahip olduğu bu geniş zamanlı bilgi birikimi sayesinde tarihte yapılmış yanlışlıkların da olabileceği fikrini güçlü kanıtlarla ispatlamış olacaktır. Arcadia ve Hint Mürekkebi oyunlarında Tom Stoppard'ın tam olarak anlatmak istediklerinden biri de budur. Tarihsel kaynakların doğruluğunun tartışılabilir olacağı ve mutlak doğru olduğu kanısını çürütmektedir. Bütün bunlar göz önünde tutularak düşünüldüğünde, belki de tarih kitaplarından öğrendiğimiz birçok olayın uydurma veya yanlış olması ihtimali güçlenmiştir.¹⁹

Zaman değişiminin yanı sıra yazar bu oyunda iki ayrı ulusu da ele almıştır. İngilizler'e hayranlık duyan Hint halkının sömürge altındaki durumunu ve oyunun geçtiği dönemdeki ayaklanmaların oluşum sürecini de anlatır. Hint halkının yaşam felsefesini, düzenini, geleneklerini oyunda geçen birçok diyalogdan anlamak mümkündür.

Hint Mürekkebi, iki zamanda kurulmuştur, oyunun bir kısmı 1930 yılında Hindistan'da, bir kısmı da 1980 ortalarında İngiltere ve Hindistan'da geçmektedir. Stoppard'ın Hint Mürekkebi oyunu özetle şöyledir: Flora Crewe adındaki ünlü İngiliz kadın şair 1930 yılında akciğer tıkanıklığı teşhisi konulan sağlık sorunları nedeniyle gittiği Hindistan'da bir süre yaşamıştır. Bu süre zarfında Flora Hindistan'ın çeşitli kentlerinde dersler ve

¹⁸ http://tr.wikipedia.org/wiki/Tom_Stoppard, 08/12/2014

¹⁹ Beliz Güçbilmez, İroni ve Dram Sanatı, Deniz Kitabevi, Ankara, 2005, s: 308.

konferanslar vermiştir. Hindistan'da geçirdiği bu zaman içinde yaşadığı olayları kız kardeşi olan Elanor Swan'a mektuplar göndererek anlatır. Flora'nın mektupları o öldükten sonra kız kardeşi tarafından Flora'nın hayatını inceleyen bir akademisyen ve Flora'nın Hindistan'da tanıdığı bir ressamın oğlu olan Anish Das'a okumaları için verilir. Mektupların okunması şimdiki zamanı, oyunun çoğunu kapsayan Flora'nın öyküsü ise geçmişini kapsamaktadır. Mektupların okunduğu tarih ise 1980'li yıllardır ve bu iki zaman arasında altmış yıllık bir zaman dilimi vardır. Mektuplardan anlaşıldığı üzere Flora'nın Hindistan'da tanıştığı ve aralarında bir yakınlaşmanın gerçekleştiği genç ressam Nirad Das da bu oyunun etkin karakterlerinden biridir. Diğer taraftan akademisyen olan Eldon Pike, Flora'nın mektuplarını yayınlamakla tarihe tanıklık ettiği için kendini ve yaptığı işi çok önemsemektedir. Oyunda Flora'nın mektupları başkaları tarafından okunurken Pike'nin açıklayıcı sesi geçmişe beceriksizce müdahale eden bir şimdi olarak kendini hissettirir.

Oyunu birkaç açıdan incelediğimizde, Flora'nın çalkantılı aşk hayatının yanı sıra olayın geçtiği dönemin siyasal ve toplumsal yapısını, sanatın önemini de anlamak mümkündür. Oyuna adını veren Hint Mürekkebi Flora için aşkın rengini anlatmaktadır, bunu anlattığı şiirini Das'a okur ki bunu Flora'nın Das ile olan şu diyalogundan anlarız:

FLORA: Evet ben banyodaki bir gelin gibi sıcaklığın içindeyim.

gizlerim yok, ısınan havada ıslatılmış bedenimi sellere boğan
soluk kesen sıcak, evet keşfedildim, sıcak beni bulup çıkardı
hiçbir yerde durmayan bir leke
ne kapalı kapılarda ne de yumuşak oluklarda
baskı tezgahına sızan
beni kağıdın üzerine basan
evet, ağlarla örülmüş bir evdeki kadını düşünün
ciğerlerine güçlülükle oksijen çekebilen
gece Hint mürekkebine dönüşürken
ya da düşün yeğlersen.

Başka bir diyalogda ise Das'ın gece mavisi rengini Flora'ya aşkın rengi olarak tanımladığına şahit oluruz. Bu diyalogun çıkış noktası ise Flora'nın yazmaya çalıştığı şiirde yaşadığı tutukluktan kaynaklanır, burada Das Flora'ya şiirinin rarası olmadığını yani eserinin ruhunun eksik olduğunu anlatmaya çalışır.

DAS: Evet bu doğru. Bazıları geçinir bazıları geçinemez. Eğer birbirine zıt duygular uyandırırsan rarası onları uyumlu hale getiremez. Siz ne demiştiniz uyum tutturmak mı?

FLORA: Evet.

DAS: Şiiriniz sıcakla ilgiliydi.

FLORA: Evet.

DAS: Peki rarası öfke mi?

FLORA: Hayır seks.

DAS: Erotik aşkın rasesı Şiringara dır. Tanrısı Vişnu dur ve rengi şiyamadır, yani gece mavisi. Vişvanata şiirle ilgili kitabında şöyle der: Şiringara doğal olarak bir aşığa gereksinim duyar, ki bu aşık eğer gerçek bir aşkla bağlysa bir fahişe de olabilir ve bu duygu örneğın ayla, sandal ağacının kokusu veya boş bir evde olmakla uyandırılabilir. Şiringara diğerk tüm rasalarla ve bu rasaların korku, acımasızlık, nefret ve tembellik dışındaki bütün tamamlayıcı nitelikteki duygularıyla uyum içindedir.

Flora'nın Hindistan'da yazdığı şiir kitabının adının Hint Mürekkebi olması Flora'nın içinde patlayan duygu yoğunluğunun somut örneğidir. Flora karakteri ile Stoppard, Flora'nın içinde yaşadığı duygusal fırtınayı dışa vurması yoluyla oyuna feminen bir hava vermiş ve bu duygusal yoğunluk Flora'nın etrafında bulunan erkekleri kendi eksenine çekmesinde etkili olmuştur. Oyunda aşk kavramı bazı bölümlerde yerini cinselliğe bırakmıştır. Yazar Flora'nın erkeklere olan zaaflarını ironik bir biçimde ele alarak aslında erkeklerin kadınlara karşı zaaf duyduğunu imler. Stoppard'ın bu savını Flora'nın erkekler için kullandığı “onları sev ve terk et” sözleri ile vurgular. Aslında Flora erkekleri sevmez onlar için uzun süreli bir aşk ve sadakat beslemez, bu da erkeklere özgü evrensel bir tavır olduğundan oyundaki ironiyi açığa vurmaktadır. Flora Paris'te yaşadığı yıllarda nişanlıken bir ressama “nü” resmini yaptırmıştır ve bu durum karşısında nişanlısı sergilenmekte olan bu resmi alarak banyo küvetinde yakarak yok eder, bu olaydan sonra Flora nişanlısından ayrılmıştır. Oyunda Flora'nın kız kardeşi hariç başka kadın karakter bulunmaması, oyunun eksen kişisi olan Flora'ya ilginin yoğunluğunun dağılmamasını sağlamıştır. Tüm bunlardan yola çıkarak aşkı ve cinselliği bünyesinde barındıran Avrupalı genç bir kadının, birçok erkekte derin izler bıraktığını ve aşkının erkeklerde Hint mürekkebi etkisi yarattığını görmek mümkündür. Oyun içinde birkaç kez tekrarlanan “Hint Mürekkebi” değışi oyundaki laytmotif tir. Hint mürekkebi vurgusunun baskın olmasının en önemli sebebi, kalıcılığı, uzun süre bulaştığı yerden çıkmaması ve Das'ın anlattığı mitten yola çıkılarak aşkın rengi olan gece mavisi ile aynı renkte olmasıdır. Flora'nın “kağıt üzerindeki boya lekesi” olarak sıklıkla vurguladığı şey, aslında birlikte olduğu her erkekten kalma ruhundaki izleri temsil etmektedir. Flora'nın kız kardeşi olan Elanor da duygu yoğunluğu bakımından ablasından çok farklı değıldir, Elanor evli bir erkekle yani çalıştığı gazetenin editörü ile yasak bir aşk yaşamaktadır ve hamiledir.

Flora, şiir yazmaya başladığı ilk yıllarda yazdığı şiirlerden dolayı acımasızca eleştirilmiştir. Flora'nın yazdığı şiirler genellikle cinsellikle ilgilidir ve bu da toplumda fırtınalar koparmıştır. Aslında kendisi hâlâ bakire olmasına rağmen en iyi bildiği konuda şiir yazdığını söyleyen Flora, bir anda tüm dikkatleri üzerinde toplamıştır. Bu yüzden kardeşi Nell'in okuldan ayrılması bile istenmiştir.

Oyunda Flora'ya aşık olan erkeklerin duygularına seyirci de tanıklık etmektedir. Flora'nın Hindistan'a geldiği ilk günlerde tanıştığı ressam Das aşkını üstü kapalı bir biçimde gösterir. Das bir yandan malzemesini toplarken bir yandan da Flora'ya yapmış

olduğu bir sulu boya Rajput minyatürünü cebinden çıkartıp hediye eder. Resimle ilgili olarak tekrar 'haz'dan ve aşk tanrısından bahsederler. İkili arasında geçen aşk kelimesi aslında birbirlerine karşı olan duyguyu belki de en iyi ifade edebilecek bir söz olarak belirir. Bu noktada artık sözler yerini bakışlara bırakmıştır. Bu durum ikinci perdenin sonlarında dile gelmeye başlar fakat ne yazık ki Flora kenti terk etmek zorundadır

FLORA: Sanırım yarın buradan ayrılıyorum.

DAS: Yarın mı?

FLORA: Gitsem iyi olacak. Her gün bir önceki günden daha sıcak oluyor.(94)

DAS: Yine karşılaşacak mıyız?

FLOA: Belki, aynı yoldan geri dönersem. En geç 10 Temmuzda Bombay'da olmalıyım. Gemim 11'inde kalkıyor.

DAS: Bir sonraki gemiyle gidebilirsiniz.

FLORA: Bu imkansız.....

Flora'ya âşık olan diğer bir erkek ise Durance'dir. Durance Flora'ya olan ilgisini onu kulübe davet ederek hissettirir ve daha sonraki sahnelerde ona evlenme teklif ederek duygularını itiraf eder.

DURANCE: Benimle evlenir misin?

FLORA: Hayır.

DURANCE: Biraz düşünür müsünüz?

FLORA: Hayır. Teşekkür ederim.

DURANCE: Bu ilk bakışta aşk, anlıyorsunuz ya? Beni bağışlayın.

Flora'ya ilgi duyan başka biri de Jummapur Raca'sıdır. Raca Flora'yı sarayına davet eder ve araba koleksiyonunu gösterir. Bu sırada Flora'ya olan ilgisi daha belirgin bir hal alır ve ünlü resim çalışmalarından oluşan resim koleksiyonundan bir parçayı da Flora'ya hediye etmek ister. Flora bu durumu daha sonra Durance'e anlatır.

DURANCE: Böyle bir şeyi nerden alın?

FLORA: Ekselansları verdi.

DURANCE: Neden?

FLORA: Çünkü ben bir tane kayısı yedim. Çünkü o bir Raca. Çünkü onunla yatacağımı umdu. Bilmiyorum.

Hint Mürekkebi oyununda ele alınan diğer bir konu da sanattır. Oyunun başkişisi bir şairdir ve onun etrafındaki insanların çoğu da ya sanatçıdır ya da sanatla yakından ilgili kişilerdir. Bunlardan biri de ressam Das'tır. Flora ve Das arasında sanatın hemen her dalına dair sohbetler yapılır. Das'ın İngiliz hayranlığı, okuduğu İngiliz yazarlardan bahsedışı bize bu yönde ışık tutar. Emperyalist siyasetin sonucu olarak İngiliz sömürgesi altında olan Hint halkı, yoğun İngiliz kültürü etkisiyle hep bir İngiliz hayranlığı

benimsemiştir. Sanat ve toplum kavramları oyunun genel atmosferine yayılmıştır. Das Flora ile olan bir diyalogunda İngiliz sömürgecinin Hint halkı tarafından kabullenilmiş olduğunu itiraf eder:

DAS: Belki de kız kardeşiniz haklı. Bay Chamberlian' de. Belki de sömürüldük. Hintli kadınlar Lancashire'de yapılan sarileri giyiyorlar. Pamuk Hindistan'dan gitmesine rağmen dokumada sizinle rekabet edemiyoruz. Bay Chamberlian bunları bize basit Markist dille anlattı. Tabii bizi biraz da kızdırdı. Bizim çoğu Jummapur Teosofi Derneği ne üye olan birçok Marksist'imiz olduğunu anlayamadı.

FLORA: Bay Coomaraswami gibi mi?

DAS: Hayır Bay Coomaraswami değil. Onun eleştirisi sizin Hindistan'ı yeteri kadar sömürmemeniz üzerine kurulu. Nerede pamuk dokuma tezgahları? Çelik atölyeleri? Hiçbir yatırım, planlama yok. İmparatorluk bizi hayal kırıklığına uğrattı.

Oyunun sonunda bazı bilinmeyen durumlar açığa çıkar. Flora'nın Hindistan'da öldüğü, İngiltere'ye dönemediği, Flora'nın kardeşi Elanor'un, Flora öldükten bir yıl sonra Hindistan'a geldiği ve orada tanıştığı Eric Swan ile evlendiği gibi bazı konular sona bırakılmıştır. Bunun yanı sıra bazı konular da hala gizemini korumaktadır, özellikle Flora ile Das arasında bir aşk yaşanıp yaşanmadığı ve Das'ın Flora'nın "nü" resmini yapıp yapmadığıdır. Yazar oyunun 1930 yılında geçen bölümlerinde Flora'nın kız kardeşini Nell ismi ile 1980'li yıllarda geçen bölümde ise Elanor Swan ismi ile belirtir. Oyun ucu açık olarak sonlanır bazı çıkarımlar seyirciye bırakılmıştır, Flora kız kardeşine yazdığı mektubunda; Bayan Swan'ın kabullenemeyeceği birisiyle aşk yaşadığını yazmış ve oyunun genelinde olduğu gibi bu da kesin değildir. İma edilen bir kişi var ve bunun kim olabileceği hakkında bir tartışma meydana geliyor. Aşk yaşanabilecek kişiler arasında Raca, Durance ve Anish'in babası Nirad Das vardır; ama bunlardan hangisi olduğu konusunda kesin bir bilgi asla yoktur. Pike'ın en fazla merak ettiği ve açığa çıkarmak istediği diğer bir konu ise şudur. Acaba Flora görüştüğü erkekler ile aşk yaşamış mıdır? Flora için erkekler pil gibidirler kullanırsın ve bittiklerinde yenisiyle değiştirmen gerekir. Oyunda Flora'nın aşk hayatı ve yaptırdığı bir portresi öne çıkmaktadır. Das'ın oğlu Anish ise bayan Swan ile görüşür ve bilmediğimiz bazı konuları gün ışığına çıkarır. Bayan Swan Pike'e vermediği Flora'ya ait bir resmi Anish'e vererek Pike'i bu bilgiden mahrum bırakır, aynı şekilde Anish'de babasına ait bir sandıkta Flora'ya ait olduğunu düşündüğü bir resmi Bayan Swan'a gösterir, tıpkı diğer resim gibi, Pike'ın bu resimden de haberi olamaz. Yazar burada bu bilgiyi seyirciyle paylaşır, oyuncuyla değil.

SONUÇ

20. yüzyılın başlarında çocukluk dönemini geçiren Tom Stoppard, II. Dünya Savaşı ve sonrasında dünyada olup bitenlere yakından tanklık etmiştir. Küçük yaşta mülteci olarak Hindistan'a göç etmesi ve emperyalist İngiliz baskıcı politikasının mağduru olan Hint halkının batılı kültürle yeniden biçimlendirilmeye çalışılması ve dünyada tek tip kültüre sahip olan tek tip toplumlar yaratma amacı güden emperyalizmi, yaşayarak kendi estetik süzgecinden geçirmeyi başarmıştır. Dünya milletlerinin kendi coğrafyalarında kendi kültürleri ile özgürce yaşamaları gerektiği düşüncesini, yazarın bu oyununda fark etmek mümkündür. Çağdaş oyun yazarlarından olan Stoppard, İngiliz vatandaşı olmasına rağmen doğu kültürüne de yabancı değildir. Ailesiyle Japon istilasını yüzünden kaçarak geldiği bu Güney Asya ülkesinde dünya görüşü ve estetik anlayışına katkıda bulunacak birçok şey öğrenmiştir. Sahip olduğu bu vizyonla Stoppard başarılı oyunlar yazmıştır.

Tom Stoppard önceden yazılmış olana yeniden anlam veren, yeniden yorumlayan ve yeniden var eden bir postmodern yazardır. Stoppard Rosencrantz ve Guildenstern Öldüler oyununun konusunu Hamlet'ten, yapısını da Godot'yu Beklerken oyunlarından ayrıca, Travestiler oyununun konusunu da Oscar Wilde'ın Dürüst Olmanın Önemi oyunundan ödünç alır. Tom Stoppard, bu eserlerden faydalanıp yeni ve farklı bir eser üretirken metinler arasılığı, ironiyi, pastiş, ontolojik sorular gibi postmodernizmin içinde barındırdığı kavramları kullanır. Tom Stoppard, oyunlarında bu tekniklere ek olarak gösterge boyutları içerisinde, yansıtmak istediği dünyayı, zaman zaman da benzetimini bize göstererek oyunlarını ortaya çıkarmıştır.

Stoppard'ın tiyatrosu, oyun içinde oyun kavramını, şakaları, kinayeleri, zıtlaşmaları, üst düzeyde bir sorgulamayı, dikkatli şekilde kullanılan imaları ve ussal zekâyı içeren, adeta yenilikçi bir teatral fantezi ortaya çıkarmıştır. Stoppard, bireyin kararlılığını, karışık durumlarda neler yapabileceğini, karakterlerin genellikten çok, daha kişisel hale dönüşümlerini aynı zamanda daha karışık ve daha derin düşünceleri içeren oyunlar kaleme alır. Stoppard'ın normalde hiç felsefe, filoloji, fizik, metafizik, matematik gibi konularla ilgili bir alt yapısı olmamasına rağmen onun oyunları bu alanlarla ilgili bilgilerle donatılmıştır.

Stoppard'ın kullandığı dil, ima, nükte, ironi, eleştiri gibi öğeleri barındırarak izleyicilerini ve okuyucularını hem eğlendirir hem de düşündürür. Oyunlarında dil öğelerinin zenginliği yanında farklı kültürlerin zenginliği de mevcuttur; bunun sebebi ise Stoppard'ın Çekoslovakya'dan Hindistan'a, oradan da İngiltere'ye uzanan yaşantısında farklı kültür ve düşüncelerle karşılaşması, bir yerden diğer yere devamlı bir seyahat halinde ve kozmopolit bir çevreye sahip olmasıdır. Tüm bu yaşadıklarını ve çektiği sıkıntıları oyunlarında gösterir. Fakat bu sıkıntıları ve birbirleriyle zıt düşünceleri farslarla, komik öğelerle anlatmayı dener. İnsanların, oyunlarda kullandığı dille birlikte yansıtmak istediğini çıkarmaları gerektiğini düşünür. Çünkü Stoppard sahnede gerçekleri yansıtır. Bu yüzden izleyicilere büyük görev düşmektedir. Stoppard'ın tiyatro düşüncesinde insan, sadece yaşamı sürdüren değil, düşünen, üreten, etkin bir oyuncudur.

Stoppard'ın eserlerinde Bernard Shaw, Oscar Wilde, Samuel Beckett ve Shakespeare gibi buldukları dönemlere damgasını vurmuş önemli yazarların etkisini görebiliriz. Stoppard'ın çalışmalarıyla Shaw'ın çalışmalarına baktığımızda her ikisinde de sözsöz becerilerin, entelektüel ve etik düşüncelerin komedi içerisinde kullanımları açısından benzerlik görülebilir. Fakat Stoppard daha teatral bir yapıya sahiptir. Çünkü eserlerinin bitimi genellikle açık uçludur ve eserleri daha yaratıcı, gerçekleri yansıtan diyaloglara sahiptir. Stoppard'ın oyunun nasıl yazıldığı üzerinde durması özelliğiyle Wilde'la uyuşur. Stoppard, yorum gücünü çok iyi kullanan bir yazardır, bu yüzden Wilde'a saygı duyar. Hatta Wilde'ın *The Importance of Being Earnest* oyununu kullanarak bazı bölümleri ödünç alarak *Travestiler* oyununu ortaya çıkarır. Stoppard'ın Beckett'la olan ilişkisi de Wilde'a benzer. *Rosencrantz ve Guildenstern Öldüler* oyununun yapısı ve içeriği ile *Godot*'yu Beklerken oyununun yapısı benzer özellikleri barındırır. Fakat Stoppard, Beckett gibi diyalogları kısa tutmaz. Ayrıca Stoppard, Beckett'taki absurd öğeleri biraz daha etik değerlerin vurgusuyla, mantık çerçevesi içerisinde sunar.²⁰

Stoppard her ne kadar bu yazarlardan etkilenmiş olsa da, kendine özgü bir stili vardır. Stoppard'ı çağdaşlarından ayrı tutan bir özelliği de: Stoppard pek çok metinde ya bir provayı dramatize ederek oyunun bir parçası kılmıştır ya da oyunlarının sahnelenme aşamasında gösterim içinde gösterim, ya da metin düzeyinde, oyun içerisinde oyun anlatı teknikleriyle formüle ederek, metinlerinin kendi teatral ve yazınsal süreçlerini açığa çıkarmalarını sağlamıştır. Stoppard, seyircinin genel anlamda belli bir eğitim seviyesine ulaşması, geçmiş, gelecek ve yaşadıkları dünya hakkında genel bir görüşe sahip olması gerektiğini vurgular. Stoppard'ın yer aldığı dönemde oyun yazarları genelde toplumsal konulara değinirken; Stoppard, daha çok sanatsal alana değinmiştir. Stoppard, sanatın toplumu olumlu yönden değiştirme yönünde işlevselliği üzerinde durur bunu da *Artist Descending A Staircase*, *Travestiler* oyununda dile getirir. Sanat ve tiyatro ilişkisini özellikle *Travestiler* oyununda çok iyi şekilde vurgular. Sanatın, politik oyunları ortaya çıkarmak için kullanılması yerine toplumun görüşlerini fikir ayrılıklarını anlatması gerektiğini ifade eder. Stoppard, sanat sayesinde toplumu düzenleyen kanunların oyunlarla birlikte yine insanlara aktarılabilmesini söyler. Etiksel açıdan toplumun kendini değerlendirebilmesinin yine tiyatro ve tiyatrodaki sanatçılar aracılığıyla gerçekleşeceğinin altını çizer. Stoppard'a göre toplumu geliştiren ve değiştiren en önemli unsurların başında sanat ve sanatçı gelir. Sanat hakkında, sanatçılar vasıtasıyla farklı dönemlerde farklı görüşleri ortaya çıkararak, insanları düşünmeye ve sorgulamaya itmiştir. Çünkü Stoppard, sanatın insanların ruh hallerini, üzüntülerini, sevinçlerini, mizaçlarını ve beklentilerini yansıttığını bunlara tercüman olduğunu çok iyi bilir. Stoppard genelde geleneksel ve basmakalıp oyunlar yazmamasına karşın geleneksel ve tutucu oyunlara karşı bir eğilim gösterir. Politikada, edebiyatta, eğitimde ve tiyatrodaki tutuculuk özelliğini oyunlarına taşır. Ayrıca genelde seyircilerini eğlendirmek isterken bir yandan da seyircilerin hoşnutluğunun, oyundan

²⁰ Ahmet Gökhan Biçer, Tom Stoppard'ın *Travestiler* Oyununda Sanatın Ereği Ve Gereği, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sanat Dergisi, Sayı:17, 2010,Erzurum, s8-12

kendi çabalarıyla ortaya çıkardıkları durumlarla gerçekleşeceğini düşünür. Stoppard, seyirciler için kesin bir cevap yoksa onlara alternatif cevaplar sunar.

Stoppard oyunlarında toplum sayesinde bireyin saklı olan tarafını, önyargılarını ortaya çıkarır ve seyircilere sunar. Stoppard tiyatroyu bir oyun yazmak ve sergilemekten çok öte bir olgu olarak düşünür çünkü Stoppard'ın sahnesi yaşamın farklı yönlerin tartışıldığı, sevgi, nefret, hüznün, ölüm, yaşam, sınıfsal ayrılıklar, politik düşünceler ve akımları, diğer bir ifadeyle insanlığın var oluşunun belirtilerini barındıran, gerçek hayatı yansıtan bir sahnedir. Tiyatronun hayattaki yaşananların bir aynası olduğunu, bu yüzden tiyatronun hayatı öğrettiğini düşünür. Eserlerini ortaya çıkarmadan önce gerçekten çok uğraşan ve çalışan bir Stoppard vardır; bu yüzden oyunları çarpıcı ve düşündürücüdür. İnsanlığa değer verir, insanlığın ne gibi acılar çektiğini olaylardan nasıl etkilendiğini, insanlığın boş vermişliğini, kayıtsızlığını, haykırışını sahneye taşır. Tiyatroyu, oyun yazmayı, çok ciddiye alır; oyun yazmak Stoppard için ayrı bir uğraş, adeta ayrı bir sanattır.

KAYNAKÇA:**Kitaplar**

- Ayyıldız, Mustafa, “Edebiyat Bilgi ve Teorileri”, Akçağ Yayınları, 2005, Ankara.
- Bayram Yavuz, “Postmodernizm Üzerine”, Baykara, Sonbahar (Sayı: 5), Çorum 2007.
- Biçer Ahmet Gökhan, “Tom Stoppard’ın Travestiler Oyununda Sanatın Ereği Ve Gereği”, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sanat Dergisi, Sayı:17, 2010,Erzurum.
- Çalışlar, Aziz, Tiyatro Adamları Sözlüğü, Mitos Boyut, İstanbul, 1993.
- Çalışlar, Aziz, Tiyatro Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995.
- Güçbilmez, Beliz, İroni ve Dram Sanatı, Deniz Kitabevi, Ankara, 2005.
- Kızılcılık, Sezgin (1994). “Postmodernizm: ‘Modernlik Projesine’ Bir Başkaldırı”, Türkiye Günlüğü, Sayı: 30.
- Kurman Joost, “An Interview with Tom Stoppard.” Dutch Quarterly Review of Anglo-American Letters. 10 (1980/1).
- Nutku, Özdemir, “Gösterim Terimleri Sözlüğü”, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1998.
- Rorty ,Richard,). “Habermas, Lyotard ve Postmodernite”, Çev: Mehmet Küçük, Ankara.Vadi Yayınları, 1994,
- Stoppard Tom, “Something to Declare”, Sunday Times, 25 February 1968.
- Stoppard Tom, “Hint Mürekkebi”, Dost Kitabevi, Ankara, 2003.
- Yamaner, Güzin, Postmodernizm ve Sanat, Algyayın,

İnternet Yayınları

- <http://www.bgst.org/tb/yazilar/131107fg.asp>
- <http://www.imagi-nation.com/moonstruck/clsc46.html>
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Tom_Stoppard
- <http://www.metasozluk.com/index.php?r=arama/ara&q=%24sanatsal+terim&p=10>